

การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านบางเหริ่งใต้ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา Agro-tourism Management of Bangrieng Tai Community, Kuanneing District, Songkhla Province

สุจิตราภรณ์ จุสปาโล¹

Sujitraporn Jussapalo¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางเหริ่ง จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้นำชุมชน ชุมชน และผู้ประกอบการ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดใจดำเนินการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารายการนำเที่ยวบนฐานการรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเชิงอนุรักษ์บนวิถีความพอเพียง เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชนทั้งแบบไปกลับและค้างคืนเพื่อรองรับการเปิดการท่องเที่ยวอาเซียน และสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงเกษตรพอเพียง ; บ้านบางเหริ่งใต้ ; สงขลา

ABSTRACT

This study aimed to study the potential of agro-tourism resources management and tour program design which related to the learning sources in Bangrieng Tai, Songkhla. The data were obtained from interviews, focus group discussion and brainstorming from the community leaders, community people, and entrepreneurs. The study found that the tourist attractions were motivated agro-tourism. It could develop tourism program based on cultural preservation, local wisdom of community preservation on sufficiency way for enhancing the income for community both round trip and overnight trip in order to sustain the opening of ASEAN tourism and tourists can travel all the year round.

Keywords : agro-tourism ; Ban Rieang Tai ; Songkhla

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
รับต้นฉบับ 21 มกราคม 2558 รับผิดชอบ 1 มีนาคม 2558

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีทิศทางการเจริญเติบโตที่มีการเกษตรเป็นรากฐานสำคัญด้วยวิถีการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งเป็น อารยธรรมที่ได้รับการสั่งสมและสืบทอดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมด้านการเกษตรของไทยเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรหลากหลาย ประชาชนภายในประเทศสามารถอยู่อย่างมีความสุขบนฐานของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การเกษตรของประเทศไทยมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เกษตรกรมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการผลิตพืชผักผลไม้ และการเลี้ยงสัตว์ได้อย่างมีคุณภาพและสามารถผลักดันให้ผลผลิตทางการเกษตรเหล่านั้นเป็นสินค้าส่งออกหรือเป็นครัวระดับโลกได้อย่างภาคภูมิใจ นอกจากนี้การเกษตรยังสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมหรือรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้ผลิตได้พบปะกันโดยตรงลูกค้าสามารถสัมผัสผัสการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้อย่างใกล้ชิด

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาเป็นการกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทางการเกษตรและชื่นชมทัศนียภาพที่โดดเด่นของชนบท (Hall & Jenkins, 1998) บางครั้งมีลักษณะเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวชนบท (rural tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการพัฒนาชนบทเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรและการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ การจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Jan&Karel, 2004) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากการเกษตรยังเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาชนบท (Akpınar et al., 2005) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีลักษณะเด่นคือการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิธีการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่มีการผสมผสานกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนไปถึงการที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนเกษตรเพื่อการเรียนรู้ และศึกษาหาประสบการณ์ความรู้ในเรื่องของการเกษตรกรรม นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้กลับไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ เหนืออื่นใด

นี่คือการได้หวนกลับไปค้นหา เรียนรู้เข้าใจภาคภูมิใจกับอาชีพเกษตรกรรม รากฐานของแผ่นดินไทยที่เต็มไปด้วยคุณค่าภายใต้แนวคิด ปรัชญา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกษตรกรไทย ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทชนบทรอบนิยาม วัฒนธรรมนิยม ประเพณี รูปแบบกิจกรรมและการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย รวมทั้งวิถีตั้งเดิมจนถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงาม บริหารจัดการโดยเกษตรกร

ชุมชนบ้านบางเหริย อำเภอกวนเคียง จังหวัดสงขลา นั้นเป็นชุมชนเกษตรกรรมโดยแท้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยึดอาชีพทำการเกษตรแบบยังชีพชาวบางเหริยทำการเกษตรแบบพอเพียงมาตั้งแต่ในอดีตมีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละครอบครัวปลูกผักกันไม่มาก ประมาณครอบครัวละ 1-2 ไร่ คือการปลูกพืชผักไว้ขายบ้านเพื่อบริโภคส่วนที่เหลือจะนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเป็นชุมชนหนึ่งที่ยังคงยึดปรัชญาการปลูกผักปลอดสารพิษโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและผู้ผลิต เป็นหลักใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลคัตูพืช เช่น การดักจับแมลงด้วยน้ำมันเครื่อง การใช้น้ำหมักชีวภาพ เนื่องจากชาวบ้าน ตระหนักดีถึงสุขภาพของผู้บริโภคส่วนนี้จึงทำให้ ผักบางเหริยมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักขึ้นของจังหวัดสงขลา ดังนั้น การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเป็นแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบางเหริยจังหวัดสงขลา เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิธีการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่มีการผสมผสานกิจกรรมต่างๆ และนำความรู้กลับไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพในเรื่องของการเกษตรกรรมได้ เหนืออื่นใดนี่คือการได้หวนกลับไปค้นหาเรียนรู้เข้าใจ ภาคภูมิใจกับอาชีพเกษตรกรรม อันเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบางเหริยจังหวัดสงขลา
2. เพื่อการออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางเหริย จังหวัดสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้จำแนกขอบเขตการศึกษากออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษา การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนบางเหียง จังหวัดสงขลา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สร้างสรรค์ขึ้น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่าง ทีมวิจัย ชุมชนในท้องถิ่น เทศบาลตำบลบางเหียงและนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องตามบริบทของชุมชน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้กำหนดพื้นที่ ในหมู่บ้านบางเหียงใต้ ตำบลบางเหียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วยภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 50 คน กลุ่มที่ 3 หน่วยงานของรัฐในพื้นที่จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่จำนวน 10 คน

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รายละเอียดและขั้นตอนในการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพด้านการจัดการและการบริการการท่องเที่ยวเชิงท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดประชุมคณะทำงานเพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการและการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันถึงความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความหมายของดัชนีชี้วัด แต่ละตัวและเกณฑ์การศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาศักยภาพในการดึงดูดใจและการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดประชุมคณะทำงาน เพื่อศึกษาศักยภาพในการดึงดูดใจและการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำความเข้าใจความหมายของดัชนีชี้วัดแต่ละตัวและเกณฑ์การศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางเหียง โดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือการวิจัย

แบบศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบบศึกษาศักยภาพการบริการการท่องเที่ยวเชิงท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบบศึกษาศักยภาพในการดึงดูดใจ และแบบศึกษาศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้วิจัยได้ประยุกต์ตัวชี้วัดมาจากแนวคิดตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย (2554 : ออนไลน์)

แบบศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัดได้แก่ 1) สื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และวีดิทัศน์ เป็นต้น 2) มาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ, เส้นทางหนีไฟ เป็นต้น 3) การแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวชัดเจน 4) ความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา 5) การรวมกลุ่มหรือคณะกรรมการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว 6) การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 7) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว 8) การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในท้องถิ่น 9) บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และ 10) การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

แบบศึกษาศักยภาพการบริการการท่องเที่ยว เชิงเกษตรประกอบด้วย 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การบริการนักท่องเที่ยว 2) ทักษะการให้บริการ 3) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว 4) ความรู้ และทักษะของผู้ให้บริการข้อมูล 5) ความสุภาพ ความมีน้ำใจใน

การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว 6) การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว 7) ความเสมอภาคในการให้บริการ 8) กระบวนการให้บริการมีลำดับขั้นตอน 9) เทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว และ 10) ความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว และตอบสนองอย่างทันง่วนที่

แบบศึกษาคัญภาพในการดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัดได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ 2) แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจด้านพืชพันธุ์หรือสัตว์ที่พบเจอในแหล่ง 3) แหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพโดยรอบที่สวยงาม 4) แหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิตเกษตรที่น่าสนใจ และ 5) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว

แบบศึกษาคัญภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 15 ตัวชี้วัดได้แก่ 1) ที่พัก(บ้าน เต็นท์/สถานที่ต้อนรับ) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) ห้องน้ำที่อนุญาตให้ใช้ (ห้องน้ำสาธารณะ/ห้องน้ำชาวบ้าน) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 3) จุดบริการอาหาร (ร้านอาหาร จุดซื้อขายอาหาร จุดบริการจัดอาหารบริการนักท่องเที่ยว) เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 4) ที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 5) จุดแวะซื้อสินค้าเกษตร/ศูนย์รวมสินค้าการเกษตร กระจายอยู่ตามบริเวณสำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว 6) สิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะสำหรับผู้พิการ 7) ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา รองรับความต้องการ 8) ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายตามบริเวณที่สำคัญ 9) จุดบริการการเดินทาง (ทางบกและทางน้ำ) ตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว 10) สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม 11) ถนนหนทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก 12) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 13) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม 14) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม และ 15) กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบศึกษาคัญภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเรียบเรียงและนำเสนอตามข้อเท็จจริง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลบางเหริย อำเภอดอนเจียง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดประชุมระดมความคิดเห็น ประชาชนในพื้นที่วิจัย ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจและเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ โดยใช้ดัชนีในการวัดศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้คือ

1.1 ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า ชุมชนยังไม่มีความพร้อมระบบสื่อความหมาย ทั้งที่เป็น ตัวบุคคล และสื่อต่างๆ ที่ให้ข้อมูลข้อมูลกับนักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิตยสารการ วิดีทัศน์ และเว็บไซต์ไม่มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวจากอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว เช่น มาตรการอพยพ เส้นทางหนีไฟ รวมถึงยัง ไม่มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวชัดเจน และไม่มีความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา ส่วนประเด็นการรวมกลุ่ม ในหลายหมู่บ้านมีการกลุ่มกันกิจกรรมอื่น ๆ หลายกลุ่มที่สำคัญเป็นกลุ่ม ออมทรัพย์ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ายังไม่มีการรวมกลุ่มหรือคณะกรรมการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ยังไม่มีกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ทำให้ชุมชนยังไม่ได้สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในท้องถิ่นก็ยังไม่มีความสัมพันธ์กัน ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงยังไม่มีปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยว แต่พบว่าหลายหมู่บ้านมีการพัฒนาที่สาธารณะของชุมชน ในช่วงวันที่หยุดที่สำคัญ เช่น วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น

1.2 ศักยภาพการบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่ยังไม่มีศักยภาพการบริการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเรื่องการบริการนักท่องเที่ยว ทัศนคติการให้บริการ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ความรู้และทักษะของผู้ให้บริการข้อมูล การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว ความเสมอภาคในการให้บริการ กระบวนการให้บริการมีลำดับขั้น

ตอนเทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว ความเข้าใจในความต้องการของนักท่องเที่ยว และตอบสนองอย่าง ทันทีทันที ยกเว้นในเรื่องความสุภาพความมีน้ำใจในการให้บริการ แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถพบเห็นได้ง่ายในชุมชนบางเหียง

1.3 คักยภาพในการดึงดูดใจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์มาก มีศักยภาพ การดึงดูดใจมากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบางเหียง มีระบบ นิเวศที่สมบูรณ์มากที่สุดโดดเด่นคือ ระบบนิเวศทางทะเลสาบสงขลา และระบบนิเวศบนฝั่งโดยเฉพาะเรื่องฟาร์มทะเล แหล่งท่องเที่ยว โดยรอบชุมชนมีทัศนียภาพสวยงามมีความเป็นธรรมชาติ และมีวิถีชีวิตชนบทสามารถย่นเวลาอดีตเป็นชุมชนเกษตร ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับพระมหาทองมา ใบทับทิม (2550) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเริ่ม จากการมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และชุมชนต้องทำการเกษตรอย่าง ต่อเนื่องโดยมีจุดเด่นทางเอกลักษณ์ที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

เที่ยวรวมทั้งการให้ความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน หาก ท่านได้เดินทางมาท่องเที่ยวที่นี่ ประเด็นสำคัญที่นี้เป็นแหล่งผลิต พืชผักที่สำคัญ ท่านจะชมแปลงการปลูกพืชผักต่าง ๆ มีกิจกรรม การท่องเที่ยวที่น่าสนใจเนื่องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ วัฒนธรรม ได้แก่ การรับประทานอาหารแบบปิ่นโตร้อยชั้น เป็น เอกลักษณ์ของที่นี่ หากมีแขกจากภายนอกชุมชนมาทำกิจกรรม ร่วมกับแกนนำชุมชนก็จะประสานงานร่วมกับชาวบ้านให้นำปิ่นโต หรือที่ภาษาใต้เรียกว่า "ชั้น" โดยชาวบ้านนำมาอาหารใส่ปิ่นโตมา คอยต้อนรับ แขกผู้มาเยือน

1.4 คักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า พื้นที่ตำบลบางเหียงมีบ้านพักที่รองรับนักท่องเที่ยวจำนวน ไม่มากนัก อันเนื่องจากในพื้นที่มีการพัฒนาชุมชนในหลายเรื่องแต่ เรื่องการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนยังเป็นเรื่องใหม่ โดยพบว่าในพื้นที่หมู่ 12 บ้านโคกเมืองมีบ้านพักหรือ โฮมสเตย์ จำนวน 12 หลัง ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 120 คน

ตารางที่ 1 ผลประเมินศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตรชุมชนบ้านบางเหียงใต้ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

ดัชนี	ประเมินศักยภาพ	
	มี	ไม่มี
1.ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร		✓
1.1 สื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว		✓
1.2 มาตรการในการรักษาความปลอดภัย		✓
1.3 การแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวชัดเจน		✓
1.4 ความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยว		✓
1.5 การรวมกลุ่มหรือคณะกรรมการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม		✓
1.6 การกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน		✓
1.7 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว		✓
1.8 การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในท้องถิ่น		✓
1.9 บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว		✓
1.10 การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ		

(ตารางต่อ) ตารางที่ 1 ผลประเมินศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรชุมชนบ้านบางเหริ่งใต้ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

ดัชนี	ประเมินศักยภาพ	
	มี	ไม่มี
2.ศักยภาพการบริการนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
2.1 การบริการนักท่องเที่ยว		✓
2.2 ทักษะการให้บริการ		✓
2.3 การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว		✓
2.4 ความรู้และทักษะของผู้ให้บริการ		✓
2.5 ความสุภาพ ความมีน้ำใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว		✓
2.6 การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว	✓	✓
2.7 ความเสมอภาคในการให้บริการ		✓
2.8 กระบวนการให้บริการมีลำดับขั้นตอน		✓
2.9 เทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว		✓
2.10 ความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว		✓
3. ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
3.1 แหล่งท่องเที่ยวมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์	✓	
3.2 แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจด้านพืชพันธุ์หรือสัตว์ที่พบเจอในแหล่ง	✓	
3.3 แหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพโดยรอบที่สวยงาม	✓	
3.4 แหล่งท่องเที่ยวมีวิถีชีวิตเกษตรที่น่าสนใจ	✓	
3.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว	✓	
4.ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
4.1 ที่พักเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	✓	
4.2 ห้องน้ำที่อนุญาตให้ใช้ เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว		
4.3 จุดบริการอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว		✓
4.4 ที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว		✓
4.5 จุดแวะซื้อสินค้าเกษตรภายในแหล่งท่องเที่ยว	✓	
4.6 สิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะสำหรับ ผู้พิการ		✓
4.7 ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา รองรับความต้องการ		✓
4.8 ป้ายบอกทาง และป้ายสื่อความหมายตามบริเวณที่สำคัญ	✓	
4.9 จุดบริการอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว		✓
4.10 สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม		✓
4.11 ถนนหนทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก		✓
4.12 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม		✓
4.13 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม		✓
4.14 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม	✓	✓
4.15 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ	✓	✓

2. ผลการออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางเหียง จังหวัดสงขลา ผู้เข้าร่วมประชุมได้ตัดสินใจร่วมกันเลือกการท่องเที่ยวมาพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิ สโรบล (2546) ได้กล่าวว่า การดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ประชาชนทุกคนล้วนเป็นเจ้าของทรัพยากร การจะนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น โดยเริ่มจากการประชุมระดมความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ กำหนดแนวทางดำเนินงาน ประเมินผลงาน และรับผลประโยชน์ร่วมกับการตัดสินใจโดยนำหลักการการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทยที่ได้ร่วมกันประเมินมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งเรียนรู้ในตำบลบางเหียงทั้งหมด พร้อมอัตราค่าบริการนำเที่ยวผลของการหารือร่วมกันสามารถสรุปแบบรายการนำเที่ยวได้ดังนี้

รายการนำเที่ยวที่ 1 : ครึ่งวัน ศึกษาเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ ณ หมู่ที่ 5 บ้านบางเหียงใต้ /ชมและเลือกซื้อสินค้าเกษตร/อาหารว่างและเครื่องดื่ม 1 มื้อ อัตราค่าบริการ 200 บาทต่อคน

รายการนำเที่ยวที่ 2 : หนึ่งวัน : ศึกษาเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ ณ หมู่ที่ 5 บ้านบางเหียงใต้ /การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ หมู่ที่ 3 บ้านบางเหียง/ รับประทานอาหารเที่ยงกับอาหารร่อยอย่าง ร่วมกับชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านโคกเมือง และมุ่งหน้าสู่ฟาร์มทะเลเขตอนุรักษ์พันธุละบ้านโคกเมือง เจ้าของรางวัลลูกโลกสีเขียวทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รางวัลยอดเยี่ยมคนต้นแบบ รางวัลชุมชนอนุรักษ์ธรรมชาติ จากสมเด็จพระเทพฯ /อัตราค่าบริการ 400 บาทต่อคน

รายการนำเที่ยวที่ 3 : หนึ่งวัน : เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ การเลี้ยงปลาตุก/การผลิตน้ำส้มควันไม้/ การเลี้ยงผึ้ง/ การเลี้ยงไกชน หมู่ที่ 10 บ้านคลองคล้า จังหวัดสงขลา /การปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ หมู่ที่ 3 บ้านบางเหียง/ อาหารกลางวัน 1 มื้อ/อาหารว่างและเครื่องดื่ม 2 มื้อ/ อัตราค่าบริการ 400 บาทต่อคน

รายการนำเที่ยวที่ 4 : สองวันหนึ่งคืน : ศึกษาเรียนรู้พื้นที่การเกษตรพอเพียง ตำบลบางเหียง จังหวัดสงขลา ศึกษา

เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษบ้านบางเหียงหมู่ที่ 5 บางเหียงใต้ /พื้นที่การเกษตรพอเพียง/สักการะทวดหลักเมืองบ้านโคกเมือง/ ฟาร์มทะเล หมู่ที่ 10 บ้านโคกเมือง /การเลี้ยงผึ้ง / การเลี้ยงหมูปลา/การเลี้ยงปลาตุก/ การเลี้ยงไกชน/การผลิตน้ำส้มควันไม้ /การทำอุปกรณ์โนราห์ ณ หมู่ที่ 10 บ้านคลองคล้า /ชมและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง/อาหารกลางวัน 1 มื้อ (กิจกรรมอาหารร่อยอย่าง)/อาหารว่างและเครื่องดื่ม 2 มื้อ/พักแบบโฮมสเตย์และอาหารเช้า 1 มื้อ อัตราค่าบริการ 600 บาทต่อคน

อภิปรายผลและสรุป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพอเพียง ชุมชนบ้านบางเหียงใต้ อำเภอกวนเคียง จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารายการนำเที่ยวบนฐานการรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเชิงอนุรักษ์วิถีความพอเพียงเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชนฯ ซึ่งสอดคล้องกับเทพกร ณ สงขลา (2554) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีมูลค่าและคุณค่าที่สูงขึ้นนั้นต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นการทำเกษตรกรรมถึงรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนจะนำไปสู่ความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองได้และผลการออกแบบรายการนำเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในตำบลบางเหียง จังหวัดสงขลา มี 4 รายการทั้งแบบไปกลับและค้างคืนเพื่อรองรับการเปิดการท่องเที่ยวอาเซียนและสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล การเดินทางตามเส้นทางนี้มีได้เพียงเพื่อการกระตุ่นสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าในมิติเชิงสังคม ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้มีโอกาสสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิธีการดำรงชีวิตของเกษตรกรที่มีการผสมผสานกิจกรรมต่างๆ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐในชุมชน ควรสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ควรมีนโยบายงบประมาณและบุคลากรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ วารุณี เกตุสะอาดและปรกรณ์ สุวานิช (2554) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำเป็นต้องมี

ปัจจัยเบื้องต้น 3 ประการ คือ ได้แก่แรงจูงใจ ความพร้อม ความต้องการของคนในท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจาก ชุมชน องค์กรธุรกิจและประชาชนดังนั้นการกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาศักยภาพภาคผู้ท้องถิ่น การทดลองโปรแกรมทัวร์และการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการให้เกิดกลไกการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้นั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดคุณค่าแก่ทรัพยากรเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนด้านศักยภาพการบริการนั้นชุมชนควรพัฒนาทักษะประสบการณ์ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การทดลองจัดการท่องเที่ยวจริง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสยามล ชัยรัตน์อุดมกุล (2549) และธฤชวรรณ นนทพุท (2547) ได้กล่าวว่าในช่วงเริ่มต้นของการวิจัย ชุมชนขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะต่อมาสมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การทดลองจัดการท่องเที่ยวและการจัดประชุมระดมความคิด ทำให้เกิดกระบวนการคิดและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันและพัฒนาทูลทางสังคมที่มีอยู่เดิม เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ จนปัจจุบันชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ธนาคารเกษตรและสหกรณ์จำกัด ขอขอบคุณคณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ นายกเทศบาลตำบลบางเหรียง รองนายกเทศบาลตำบลบางเหรียง ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ชุมชนบางเหรียง และผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นในการจัดทำรายงานการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2554). **แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. แหล่งข้อมูล:<http://www.cdoae.doae.go.th/53/html> (15 มกราคม 2556)

เทพกร ณ สงขลา. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชน : กรณีศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารวิจัยวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์** 6(2) : 1-13.

ธฤชวรรณ นนทพุท และเยาวนิจ กิตติชกรกุล. (2547). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง. **วารสารสงขลานครินทร์ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์** 10(1): 64-82.

พระมหาทองมา ไบทัตทิฆ. (2550). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: คลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม**. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกริก.

วารุณี เกตุสะอาดและปรกรณ์ สุวานิช. (2554). **การประเมินศักยภาพท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่เขตทวิพัฒนาจังหวัดกรุงเทพมหานคร**. รายงานการประชุมทางวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย “มสท.วิจัย ประจำปี 2554” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ, 8 เมษายน 2554 :364-379.

สยามล ชัยรัตน์อุดมกุล. (2549). **การพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตามลำนน้ำปากของอำเภอเส้าให้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน**. **รวมบทความวารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2549**. สถาบันวิจัยเพื่อการท่องเที่ยวไทย, กรุงเทพฯ.

สินธุ์ สโรบล. (2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. วนิตา เพรส : เชียงใหม่.

Akpınar, N. I., Talay, C. C. and S. Gundus, (2005). **Rural women and agrotourism in the context of sustainable rural development : A case study from Turkey**. *Environment Development and Sustainability*. 6(4), 473 - 486.

- Hall, C.M. and Jenkins, J. (1998). **Rural tourism and recreation policy dimensions.** In Tourism and Recreation in Rural Areas. R. Butler, C.M. Hall & J. Jenkins (ed), John Wiley, Chichester, UK
- Jan, H. and S. Karel. (2004). **Agrotourism in the context with the rural development.** Czech University of life Sciences Prague. Retrieved July 30, 2009, from www.czu.cz.

